

continuu de un băiat, mirele aflându-se într-o stare de liminaritate până la consfințirea căsătoriei). Alte acte au valență dublă — jocul miresei pe bani este un act de integrare a noii neveste în comunitatea satului în această ipostază dar și mireasa are însușiri propitiatoare pe care le transmite celor cu care joacă.

„Ungurenii“ fiind evaluați socialmente în contextul colectivității novăcene cu maximum de prestigiu, în virtutea bunăstării economice mai mult decât satisfăcătoare, „pământeni“ au adoptat practicarea momentului „steagului“, și uneori și portul popular al acestora.

Ceremonialul nupțial s-a mai îmbogățit cu trecerea a-laiului prin centrul localității. În drum spre fotograf, cu mare fast (claxonarea tuturor mașinilor cu nuntași).

*
* * *

Acest tur de orizont, selectiv, dă seama de o viață folclorică bogată, punct de plecare promițător pentru continuarea mai departe a cercetărilor în vederea realizării unui viitor muzeu al culturii pastorale românești.

Strigături la hora din Novaci

SABIN POPESCU

Iată-i pe ciobani cântând la hora ce s-a incins sus pe munte :

Foaie verde busuioc
Hai, ciobanilor, la joc
Și prindeți pe coadălată
Căci cățelușa-i legată
Și-alegeți-le de tot
Că ciobanii sunt la joc
Și păzea din raza lunii
Că-ți vede fundul căciulii,

strigătura spusă la joc sfătuiește flăcăii mai timizi.

Joacă fata n-o lăsa
N-aștepta să zică ea
Stai să-ți zică îi e rușine
Iar de-o joci îi pare bine.

iar celor mai puțini inițiați la invârtită le recomandăm „dacăl” în ale jocului.

Ăsta-i joc poenăresc
Și nu știu cum să-l pornesc
Știe mândra și mai bine
Și mă-nvață și pe mine
Și pe mine și pe altul
Și pe jumătate satul
Și mă-nvață la jucat
Eu o învăț la sărutat.

Iuțea și pasiunea cu care se invârtesc perechile la joc sunt notate de strigătură.

Sucă-mi-te roată, roată
Să se vadă fusta toată
Să se vadă colțișorii
Să-i ia dracu toți feciorii.

cele care joacă invârtita au nevoie de teren să se desfășoare.

Du-te-ncolo frate-meu
C-a venit și rândul meu
A venit vremea-venit
Să ne-apucăm de-nvârtit.

sau altă variantă și mai concludentă.

Dăte-n colo și fă-mi loc
Să-ți arăt probă de joc
Cu piciorul meu al șchiop
Ăsta-i șchiop ăsta mă doare
Și cu ăsta dau mai tare
Să s-audă-n depărtare.

În vârtejul jocului ciobănesc ritmul este marcat prin lovirea pământului cu talpa.

La pământ cu talpa goală
Să seară zamă din oală
Să rămână boabele
Să le roadă babele.

În mod sugestiv este prezentată mișcarea ritmică a picioarelor la învățată.

Sus, sus, sus picioare moi
C-a dat dracu peste voi.

dacă la învățată s-a prins un flăcău mai puțin inițiat strigătura intervine cu ironie.

Bată-vă picioare moi
Că nu pot să joc cu voi
Că eu dau să vă-ndreptați
Și voi mai rău vă strămbați.

Ciobanul iubește jocul, iar împotriva aceluia ce nu îi este drag hora invocă blestemul.

Cui nu i-s drag horele
Bată-i sărbătorile
Că pe mine nu m-or bate
Că horesc și zi și noapte.

dragostea de joc presupune optimism, iar împotriva celui ce ignorază în horă strigătura se ridică cu sarcasm.

Cine nu umblă la joc
Crește ca un dobitoc
Nu știe, râde, glumii
Parcă-i muma pădurii

hora ciobănească fără strigătură este de neconceput, fapt pentru care este justificat blestemul :

Cine joacă și nu strigă
Face-i-sar gura strămbă
C-așa-i jocul românesc
Obiceiul bătrânesc.

sau blestemul, pentru aceeași faptă, poate îmbrăca și altă formă :

Cine joacă și nu strigă
N-aibă-n traistă mămălișă
Aibă tot pâine uscată
Că ține gura-ncuiată.

dacă în timpul jocului se observă pauză în chiuite deajuns o strigătură ca să pornească iar valul chiuiturilor.

Mai zice-ți ceva din gură
Nu lăceți ca boii-n șură
Că-aș zice și eu ceva
Dar mi s-a legat limba
De-ascară de la mândra.

strigătura face aprecieri și cu privire la partenerul de joc.

Dragu-mi cu cine joc
Că miroase a busuioc
Dragu-mi cu cin' mă-nvârtesc
Că miroase a flori de munte.

și tot prin strigătură cel care chiuieste face reclamă propriei persoane.

Cine joacă lângă mine
Totă vara-i merge bine
Cine joacă lângă altul
Toată vara o doare capul

la horă novăceană participă flăcăi și fete și din alte sate, iar prin strigătură se stăruie asupra trăsăturilor ce le sunt caracteristice.

Dau cu picioru-n pământ
Să vă spun de unde sunt
Și jucăm de umere
E-avem fete tinere
Tinerele, frumușele
De joacă băieți cu ele.

mândria ciobanului care joacă alături de rudele sale e de apreciat.

Foaie verde busuioc
Mi-a venit vremea să joc
Cu tot neamul la un loc,

flăcăul folosește strigătura la joc și pentru a-și justifica defectele dar și pentru a-și etala calitățile.

Nu te uita la căciulă
Ci te uită la făptură
Nu te uita la cojoc
Ci te uită cum te joc
Nu te uita că sunt mic
că sunt spornic la iubit
Nu te uita că-s buzat
Că sunt bun la sărutat,

prin strigătură, ciobanul spune motivul pentru care invită băcița la-nvârtită.

Nu te joc că ai bunghită
Dar te joc că-mi dai guriță.

dealtfel, flăcăul dintre toate fetele, care se află în joc, își joacă numai pe aleasa inimii.

Frunză verde busuioc
Câte fete sunt la joc
Toate cată să le joc
Să le-nvârtesc și să le-torc
Dar eu joc pe care-mi place
Și nici domnii n-au ce-mi face,

În strigătură sunt puse sub acul ironiei potrivirea sau nepotrivirea celor ce învârtesc. Dacă e vorba de o pereche mai corpolentă strigătura spune :

Eu ușor, mândra ușoară
Ca două pietre de moară
Bate cântul și ne zboară.

iar dacă cei ce se prind la învățită sunt disproporționați în ceea ce privește statura tot din strigătură aflăm :

Frunză verde busuioc
Cum ne potrivim la joc
Eu sunt mare cât un dop
Și ea mică cât un ploș.

satira e prezentată și atunci când e vorba de o fată jucăușă care nu se prea dă cu munca.

Haide fată la ogor
Ba mamă ochii mă dor
Haide fată la jucat
Stai mamă c-acum mă gat .

dar și un băiat cu aceeași meteahnă.

De-aș fi bun eu la arat
La cosit, la socerat
Cum sunt bun la horă-n sat
De strigat și de jucat
Aș fi mereu lăudat.

Un loc important îl ocupă strigătura în nunta ciobănească din Novaci. Într-o astfel de manifestare etnografică și pitorească strigătura are darul să scoată nunta din cadrul limitat al curții, unde se petrece, și să o facă cunoscută întregului sat. Pornind de la ceremonialul pețitului și terminând cu ultimul obicei, care însoțește nunta din Novaci, folosindu-se de principalele personaje din rândul nunților, strigătura își afirmă caracterul său, dacă nu dominant cel puțin indispensabil, într-o asemenea situație.

Când grupul de ciobani, care îl include și pe viitorul ginere, se oprește la casa, unde se află fata pețită, cu toată discuția cerută de un asemenea moment, strigătura deschide șirul discuțiilor care vor urma.

Stăm în loc și ne uităm
În ce curte să intrăm
În curtea cu pomișori
La ai mândrii ochișori
În curtea cu pietricele
Să dau mâna mândrii mele.

Nunta s-a pornit și o primă reflecție asupra perechii, care va sta în centrul acestui ceremonial, este afirmată tot prin strigătură.

Foaie verde mărgărit
Tinerii s-au potrivit
Și la vorbă și la stat
Pot trăi-n lume cu drag
Căci amândoi sunt domoi
Pot trăi fără de demoni
Să trăiască ca doi frați
Și fără de avocați.

Strigătura devine apoi expresie a opiniei nuntașilor despre tânăra pereche, despre ginere se spune.

Și-a luat mândra luat
Fecior frumos și bogat
Cu casă nouă de piatră
De multe fete visată
Și cu curte pardosită
De multe fete dorită

iar despre plânsul mireșii, indispensabil într-o asemenea situație, găsește comparații destul de plastice,

Trandafir din cornul mesii
Plâng ai mândrii ochișori
Frumos plâng ochii mireșii
Cum plânge roua pe flori
Dimineața de cu zori.

Pentru băcița ajunsă mireasă este binevenit sfatul:

Mireasă mândră cu flori
Ia-ți gândul de la feciori
Ține-ți gândul la bărbat
Căci cu el te-ai măritat.

Strigătura apreciază și frumusețea mireșii:

Vai drăguța de mireasă
Ca garoafa din fereastră
Tânără și frumoșea
Parcă-ar fi o viorea,

Flăcăul, nuntaș, la nunta iubitei lui are motiv să chiuiască.

Vin mireasă să te-nvârt
De nuți-i de mine-urât
Vin să te-nvârtesc odată
Dacă nu-i fi supărată.

Nici soacrele nu-s ocolite de strigătură într-o nuntă ciobănească. Despre soacra mică se poate spune :

Soacră mică fii voinică
Ca-i crescut fată frumoasă
Frumoasă și așezată
De tot satul lăudată.

Dorința unui trai fericit, realizat prin bună înțelegere între tineri, capătă expresie prin strigătură :

Foaie verde ca iarba
Așa zicea mireasa
Ține-mi doamne pe badea
Trandafir crescut frumos
Ține-l doamne sănătos
Să avem un trai voios.

Fără ca aceasta să știrbească bunele relații dintre tânăra pereche și rude.

Ține, doamne, mirele
Să-și cinstească rudele
Ține doamne mireasa
Să-și cinstească pe soacra.

Sărutarea mirilor după oficierea căsătoriei este întovărășită de strigătura nuntașilor, care nu uită să strecoare o ușurință ironiei.

Dulce-i gura de mireasă
Ca și boaba de cireasă
Dulce-i gura mirelui
Ca și gura spinului.

Vinerea „cuscrilor” cu zestrea mireșii îi face pe nuntași să strige :

Floricea fagilor
Uitați-vă dragilor

Și prietene și dușmani
La căruțul nost' cu haine
Tot cu haine îndoite
Neveste frumos gătite.

Sau :

Ieși afară soacră mare
Ca să-ți punem o întrebare
Place-ți cu ce-am venit noi
Ca-m venit cu car cu boi
Cu haine frumoase, multe,
Tot de mireasă cusute.

Rudele care ocupă loc în frunte în rândul nuntașilor, sunt îndemnate să strige :

Ține-mi doamne, neamul meu
Să fac nuntă mereu
Și să pot merge și eu
Să facă în luna mai
Că atunci plăcere ai,
În mai codrul înfrunzește
Și veselia tot crește.

Într-o nuntă ciobănească nici nunii nu sunt ignorați de strigătură.

Ține doamne, pe nunu
Să mai cunune unu
Ține doamne pe nuna
Să mai cunune una
Șapte perechi cu asta
Ține-i doamne pe-amândoi
Să mai petreacă cu noi.

Alteori referirile la adresa nunilor sunt însoțite de ușoare ironii.

Nunu are cisme noi
Însă nuna buze moi
Nunu are haină nouă
Nuna are mândre două.

Sau :

Albă-i lelea ca și cașul
Și se ține cu nănașul
O cunoșc pe-ncingători
Că moare după feciori.

Optimismul ce caracterizează viața ciobanului, este prezent în strigătură, păstorul din Novaci își mărturisește din tot sufletul prin strigătură,, dragostea sa de viață.

U-iu-iu, și-ași bea rachiu
Ș-ași mânca colac de grâu
Ș-ași iubi pe cine știu
Pe mândra de peste râu.

Dragostea de viață, în strigătura novăceană, e atât de puternică, încât dăinuie peste moarte.

N O T S :

¹ H. Mendras, *Sociétés Paysannes*. Eléments pour une théorie de la paysanneire, A. Colin, Paris, 1976.

² I. Bădescu, *Elemente de raționalism axiologic în conștiința poporană*, în „Rațiune și credință”, București, 1983).

³ Mai întâi schițate în *Stăna din munții Făgărașului*, apărută în rev. „Boabe de grâu” (1934), și mai apoi expuse sistematic în *Probleme de sociologie pastorală* (București, 1941). Mai întâi să remarcăm corectura făcută tezei lui Ov. Densușianul din volumul *Viața păstorească în poezia noastră populară* (1922), ca și din numercașele sale cursuri despre originea pastorală a poporului român.

⁴ (Folclorul românesc, I)